

תנ"ך

שכבת גיל	חטיבה עליונה
חינוך לחשיבה	שאלות מסדר חשיבה גבוה
נושא	חורבן ירושלים
משך הזמן	יחידת לימוד
כתבו	זהבה וגנר וצוות תנ"ך של ביה"ס "חוגים" בחיפה
מסגרת הפיתוח	בהנחיית איריס יניב, מדריכה לתנ"ך

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
חינוך לחשיבה

חורבן ירושלים והוצאתה לגלות בבל –

סוף תקופת הבית הראשון (586 לפנה"ס)

מלכים ב, פרק כ"ה – הצעה דידקטית לעיבוד יחידת לימוד

פרק כ"ה במלכים ב נלמד במסגרת שני נושאים: נושא הגג "מלכים ונביאים" ונושא החתך [לבחירה] "חורבן גלות וגאולה".

לפניכם הצעה דידקטית למהלך מקיף של הוראת הפרק והמקור החוץ מקראי הקשור בנושא ומתחייב מתכנית הלימודים.

התהליך כולו נמשך כארבעה שיעורים.

דפי העבודה משלבים אמצעי המחשה, שאלות העוסקות במיומנויות מקראיות ושאלות חשיבה.

■ השלב הראשון: הוראת פרק כ"ה:

ההוראה מתבצעת בעזרת טבלת רצף התרחשויות. בטבלה שולב אזכור קצר של הצומות הרלוונטיים, בעיקר למען מי שלא לומדים את הנושא "חורבן גלות וגאולה".

משך ההוראה: כשיעור.

■ השלב השני: הוראה באמצעות תהליך חקר "קטן".

בשלב זה של ההוראה מתקיים מעין תהליך חקר קטן, ומומלץ לערוך אותו בקבוצות או בשיטת הגייקסו [למידת עמיתים]. כל קבוצה תעבוד על אחד מתתי הנושאים.

משך ההוראה: כשני שיעורים. (כולל העבודה בקבוצות וריכוז במליאה)

■ השלב השלישי: הוראת מקור חוץ מקראי - חרס מס' 4 מלכיש.

בשלב זה נעסוק בהוראת חרס מס' 4 מלכיש - עדות חוץ מקראית לאירועי פרק דרמטי זה.

משך ההוראה: כשיעור.

הכותבות:

■ חלק א': טבלת מיפוי/ כתבה: זהבה וגנר, בהנחיית איריס יניב, מדריכה לתנ"ך

■ חלק ב': טקסטים מקראיים נוספים/ כתבה: איריס יניב, מדריכה לתנ"ך

■ חלק ג': חרס מספר 4 מלכיש/ כתבו: צוות תנ"ך של ביה"ס "חוגים" בחיפה, בהנחיית איריס יניב, מדריכה לתנ"ך

חלק א': טבלת מיפוי/ כתבה: זהבה וגנר, בהנחיית איריס יניב, מדריכה לתנ"ך

1. השלם את הטבלה הבאה:

פסוקים	לפניך זמן ההתרחשות כפי שהוא מופיע בתנ"ך. הסבר אותו לפי הדוגמה.	הסבר האירועים במילים שלך	הערות ותוספות
1-3	דוגמה: בעשרה בחודש העשירי (=י' בטבת) השנה התשיעית למלך צדקיהו (=598 לפנה"ס).		יום תחילת המצור הפך ליום –צום במסורת היהודית הוא צום –"צום העשירי" העשרה בטבת.
4-7	בתשעה לחודש: _____ השנה האחת עשרה למלך צדקיהו: _____		החודש בו הסתיים המצור מוזכר בירמיה ל"ט 2: "בְּעֶשְׂרֵי עֶשְׂרָה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בְּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ הִבְקָעָה הָעִיר." יום זה הופך יום צום

"צום" – במסורת היהודית הרביעי. "חז"ל הזיזו אותו לי"ז בתמוז.			
לפי ירמיה נ"ב 12, שריפת המקדש היתה ב- י' באב. כדי לפתור את הסתירה, חז"ל קבעו שפסוק 8 במלכים מתאר את תאריך כניסת נבוזראדן וחייליו לבית המקדש. התאריך בירמיה מציין את גמר שריפת בית המקדש. בשבעה ובשמונה באב בזו החיילים הבבלים את בית המקדש. בתשעה באב שרפו אותו. השריפה נמשכה עד העשרה באב. יום שריפת המקדש הפך "צום החמישי" – ליום צום הוא צום תשעה באב. שלושת השבועות בין י"ז בתמוז (סיום המצור) לתשעה באב (סיום השריפה) נקראים "ימי בין המצרים". בימים אלה נוהגים במנהגי אבלות, וברוב העדות נמנעים מגילוח ונישואים.	8-10 : שריפת ירושלים והמקדש 11-12 : 13-17 : 18-21 :	בשבעה לחודש החמישי : _____ שנת תשע עשרה למלך בבל נבוכדנאצר : _____ 	8-21
–רצח גדליהו הפך ליום צום המוכר – "צום השביעי" היום כ"צום גדליה" ב-ג'		בחודש השביעי : _____ 	22-26

בתש"י.			
		בשלושים ושבע שנה לגלות יהויכין, בעשרים ושבעה לחודש השניים עשר:	27-30

חלק ב': טקסטים מקראיים נוספים / כתבה: איריס יניב, מדריכה לתנ"ך

מעורבות מצרים במרד ביהודה

2. במלכים ב' כ"ד 20 נאמר שצדקיהו מרד במלך בבל, אך אין לנו מידע על נסיבות המרד והמצור.

א. קרא את שני הקטעים הבאים. מהו המידע שהם מוסיפים לגבי נסיבות המרד והמצור?

יחזקאל י"ז

(טו) וַיִּמָּרְדּוּ בּוֹ [= צדקיהו מלך יהודה מרד במלך בבל] לְשַׁלַּח מֶלֶאכָיו [= שליחים] מִצָּרִים לְתֵת לוֹ סוּסִים וְעַם רַב...:

המידע הנוסף:

ירמיה ל"ז

(ה) וְחֵיל פְּרָעָה יָצָא מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁמְעוּ הַכַּשְׂדִּים הַצָּרִים עַל יְרוּשָׁלַם אֶת שְׁמֵעָם וַיַּעֲלוּ מֵעַל יְרוּשָׁלַם:

(ו) וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לֵאמֹר:

(ז) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה תֹאמְרוּ אֶל מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשֹּׁלֵחַ אֶתְכֶם אֵלַי לְדִרְשָׁנִי הִנֵּה חֵיל פְּרָעָה הֵיכָא לָכֶם לַעֲזֹרָה

שָׁב לְאַרְצוֹ מִצְרַיִם:

המידע הנוסף:

ב. קרא יחזקאל כ"ט 19. עפ"י יחזקאל, מה יעשה מלך בבל למצרים בגלל שהייתה שותפה למרד ביהודה?

יחזקאל כ"ט

(יט) לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך בבל את ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה ובזז בזה והיתה שָׁכָר לחילו :

גורלו של צדקיהו

3. קרא מלכים ב' כ"ה 4-7 ואת הקטע הבא מספר יחזקאל. הסבר כיצד מפרש יחזקאל את גורלו של צדקיהו מלך יהודה.

יחזקאל י"ז

(יט) לכן כה אמר אדני יהוה חי אני אם לא אלתני [= השבועה] אשר בזה וביריתי אשר הפיר ונתתיו בראשו :
(כ) ופרשתי עליו רשתי ונתפש במצודתי והביאותיהו בבלה ונשפטתי אתו שם מעלו אשר מעל בי :
(כא) ואת כל מברחו \ (מברחיו) בכל אגפיו בחרב יפלו והנשארים לכל רוח ופרשו וידעתם כי אני יהוה דברתי :

רצח גדליהו בן אחיקם

4. קרא את הקטע הבא מירמיה מ'. לפי הקטע, מדוע לאחר הגלות הושארה ביהודה דלת הארץ? (היעזר במשפטים המסומנים בקו)

ירמיה מ'

(ז) וישמעו כל שרי החילים אשר בשדה המה ואנשיהם כי הפקיד מלך בבל את גדליהו בן אחיקם בארץ וכי הפקיד אתו אנשים ונשים וטף ומדלת הארץ מאשר לא הגלו בבלה :
(ח) ויבאו אל גדליה המצפתה וישמעאל בן נתניהו ויוחנן ויונתן בנני קרח ושריה בן תנחמת ובני עופי \ (עיפי) הנטפתי ויזניהו בן המעכתי המה ואנשיהם :
(ט) וישבע להם גדליהו בן אחיקם בן שפן ולאנשיהם לאמר אל תיראו מעבוד הכשדים שבו בארץ ועבדו את מלך בבל וייטב לכם :

(י) ואני הנני יושב במצפה לעמד לפני הכשדים אשר יבאו אלינו ואתם אספו יין וקנץ ושמו בשמו בכליכם וישבו בעריכם
אשר תפשתם :

(יא) וגם כל היהודים אשר במואב ובבני עמון ובאדום ואשר בכל הארצות שמעו כי נתן מלך בבל שארית ליהודה וכי
הפקיד עליהם את גדליהו בן אחיקם בן שפן :

(יב) וישבו כל היהודים מפל המקומות אשר נדחו שם ויבאו ארץ יהודה אל גדליהו המצפתה ויאספו יין וקנץ הרבה
מאד :

5. קרא מלכים ב' כ"ה 25 וירמיה מ' 14.

א. בפסוק מירמיה נרמזת סיבה נוספת לרצח גדליהו בן אחיקם. מהי?

ירמיה מ'

(יד) ויאמרו אליו הידע תדע כי בעלס מלך בני עמון שלח את ישמעאל בן נתניה להכתף נפש ולא האמין להם גדליהו
בן אחיקם :

ב. נשאלת השאלה : מדוע בעלס מלך בני עמון היה מעוניין ברצח גדליהו בן אחיקם?

היעזר במקורות הבאים כדי לענות לשאלה זו.

• ירמיה כז

(ג) ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ואל מלך צר ואל מלך צידון ביד מלאכים הבאים ירושלם
אל צדקיהו מלך יהודה

• יוסף בן מתתיהו :

"בשנה החמישית לחורבן ירושלים, היא שנת עשרים ושלוש למלכות נבוכדנאצר, יצא למלחמה על חילת סוריה
וכבשה, ונלחם גם במואבים ובעמונים. ולאחר שהכניע את העמים האלה, חדר למצרים..." (קדמוניות היהודים י, ט,
ז).

חלק ג': חרס מספר 4 מלכיש/ כתבו: צוות תנ"ך של ביה"ס "חוגים" בחיפה, בהנחיית

איריס יניב

לכיש

עיר בנחלת שבט יהודה, בשפלה. לכיש הייתה עיר מלוכה כנענית בתקופת השלטון המצרי (מאה 14 לפנה"ס), ונכבשה על ידי בני ישראל בתקופת ההתנחלות (מאה 12 לפנה"ס לערך).

לכיש נזכרת בתנ"ך בהקשר למלכי יהודה השונים, והיא העיר המרכזית שהוכתה במסע שנחריב על ערי יהודה הבצורות בשנת 701 לפנה"ס (מלכים ב' י"ח 13 – 14).

בחפירות לכיש התגלה בחדר שליד שער המבצר אוסף של כמה עשרות חרסים ועליהם רשימות ומכתבים, כתובים בכתב עברי רהוט, מסוף תקופת בית ראשון, מימי המסע הכיבוש הבבלי נגד יהודה (588 לפנה"ס). הם מעידים על התארגנות הצבא בערי מבצר לקראת המלחמה עם הבבלים, על ניסיונות ההישרדות של הלוחמים ועל המתח והבדידות שאפפו אותם ערב הכיבוש.

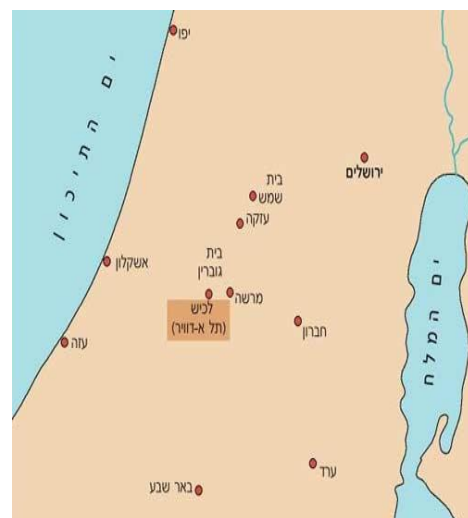
ספר מלכים מתאר רק את חורבן ירושלים, אך **חרסי לכיש** והכתוב בירמיה ל"ד 7 מעידים על המצור הבבלי על ערים נוספות ביהודה, במקביל למצור על ירושלים.

<http://mikranet.cet.ac.il/> עפ"י המאמר: "לכיש" מאת: "גשר מפעלים חינוכיים", באתר :

אחד מתוך שמונה עשר מכתבים שנכתבו בעברית, בעזרת קנה, בדיו שחורה על גבי שברי חרס

(אוסטרהוג'יה)

מיקומה של לכיש בארץ ישראל

בקטע שלפניך, הלקוח מחרס מספר 4, כותב מפקד אחד המבצרים אל אדונו היושב בלכיש, ומדווח לו כי הוא שומר על קשר עם מבצרים אחרים באמצעות "משואות" (= מדורות אש בלילה ועשן ביום), וכי לא נראה כל אות מהעיר עזקה, ומסתבר כי בינתיים עיר זו נכבשה על ידי הבבלים.

6. קרא את הפתיחה והסיום לחרס לכיש מספר 4:

המכתב

פתיחה:

יִשְׁמַע יְהוָה אֶת אֲדָנִי עֵת כִּים

שְׁמַעַת טֹב. וְעַתָּה כָּל אֲשֶׁר שָׁלַח אֲדָנִי

כִּן עָשָׂה עֲבָדְךָ.

[...]

סיום:

וַיֵּדַע כִּי אֶל מַשָּׂאֵת לָכֶשׁ נָח

נֹו שְׁמָרִם כָּל הָאֵתֶת אֲשֶׁר נָתַן

אֲדָנִי, כִּי לֹא נִרְאָה אֶת עֵץ

קָה

חסר המכתב

כותב המכתב, הושעיהו, מברך את אדונו, יאוש.

הושעיהו מדווח שעשה כל מה שיאוש ציווה עליו.

הושעיהו מזכיר ליאוש שהחיילים צופים אל משואות לכיש, משואות שמאותתות לחיילים לפי סימנים מוסכמים שנקבעו מראש. אותות לכיש עדיין נראים; אותות עזקה – כבר לא. משמע: עזקה כבר נפלה בידי האויב, לכיש- עדיין לא.

מתוך המאמר: "לכיש, מס' 4", מאת: שמואל אחיטוב

משואה

א. קרא ירמיה ל"ד 7:

"וַיְחִיל מֶלֶךְ בָּבֶל נְלָחְמִים עַל יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה הַנּוֹתְרוֹת אֶל לָכִישׁ וְאֶל עֲזָקָה כִּי הִנֵּה נִשְׁאַרוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה עָרֵי מִבְצָר"

מהו ההבדל בתיאור מצבן של ערי יהודה וירושלים בפסוק מירמיה, לעומת הנאמר בחרס?

ב. לאור זאת, איזה מבין שני הכתובים (חרס לכיש וירמיה ל"ד 7) משקף שלב קדום יותר במלחמה, ואיזה – שלב מאוחר יותר? נמק תשובתך.
